

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Київський національний університет культури і мистецтв
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Національний університет «Одеська політехніка»
ПНВЗ «Київський університет культури»
Маріупольський державний університет
Національна спілка документознавців України**

КУЛЬТУРА, ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДІАЛОГ

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю*

10 квітня 2025 року

Київ 2025

Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог : матеріали Всеукр. наук. конф. з міжн. участю / М-во освіти і науки України, М-во культ. та страт. ком. України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. та ін. (Київ, 10 квітня 2025 р.). Київ : НАКККиМ, 2025. 420 с.

Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Культура. Інформація. Комунікація: міждисциплінарний діалог» об'єднує результати досліджень учених, фахівців і практиків з різних галузей гуманітарного знання, що розкривають багатовимірні аспекти взаємодії культури, інформації та комунікації в умовах цифрової трансформації суспільства. Матеріали згруповано за тематичними секціями, що охоплюють широкий спектр проблем: розвиток бібліотечної, інформаційної та архівної справи; новітні тенденції у сфері медіа й комунікації; документознавчі студії; інновації в інформаційних технологіях; менеджмент культурних і креативних індустрій; культурологічні виклики цифрової доби; роль культури в освітньому процесі; соціокультурні трансформації в умовах глобальних і локальних викликів; сучасні підходи до артменеджменту; міждисциплінарні студії мистецтва та культурної спадщини.

Збірник стане в пригоді науковцям, викладачам, здобувачам освіти, культурним менеджерам, архівістам, бібліотекарям, а також усім, хто цікавиться проблематикою гуманітарного розвитку в сучасному світі.

Редакційна колегія

Марченко Валерій Віталійович, ректор Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, професор, доктор філософії, кандидат мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України (голова редколегії).

Степаненко Людмила Михайлівна, перший проректор з науково-педагогічної роботи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор педагогічних наук, доцент.

Денисюк Жанна Захарівна, проректор з наукової та виховної роботи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор культурології, доцент.

Добровольська Вікторія Василівна, в.о. завідувача кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор наук з соціальних комунікацій, професор.

Бойко Наталія Вячеславівна, доцент кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Бугайова Оксана Іванівна, начальник відділу наукової та редакційно-видавничої діяльності Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат філологічних наук.

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(протокол № 15 від 14.05.2025)*

Позиція авторів може не збігатися з позицією редакційної колегії збірника.

Автори несуть повну відповідальність за викладений матеріал.

© Автори матеріалів, 2025

© НАКККиМ, 2025

*Петрова Ірина Олександрівна,
кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету, м. Київ*

*Безуса Катерина Олегівна,
здобувачка Маріупольського державного університету, м. Київ*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ПРОСТОРУ

Бібліотеку можна вважати дзеркалом розвитку цивілізації. Трансформації бібліотечного простору, на нашу думку, обумовлені, в першу чергу, науково-технічними досягненнями та змінами історичних фаз розвитку суспільства. Формування сучасного бібліотечного простору відбувається в інформаційному суспільстві, в якому саме інформація є основним ресурсом, її виробництво, використання та споживання впливає на всі сфери життєдіяльності. Один з головних маркерів цього суспільства – його цифровізація, створення глобального інформаційного простору, більш ефективна інформаційна та комунікативна взаємодія людей, безбар'єрний доступ до інформаційних ресурсів, оперативність підготовки, актуальність, вичерпна повнота інформаційних продуктів та послуг. Нова історична фаза суспільства – інформаційна – сприяла початку переходу бібліотек від сховища інформації до центрів культури, освіти, інклюзивності, які в своїй діяльності зосереджені на впровадженні та використанні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Сучасні бібліотеки мають на меті бути більш доступними, інтерактивними та багатофункціональними.

Бібліотечному простору на сьогодні притаманні три складових: фізичний простір, цифровий простір, соціальний простір. Модернізація першої складової, розвиток другої та популяризація третьої є основними завданнями для сучасних бібліотек.

Вдосконалення фізичного простору – це сучасне обладнання читальних залів, наявність комфортних та креативно оформлених зон відпочинку, коворкінгів, виставкових площ, високоякісне комп'ютерне та мультимедійне оснащення, доступ до електронних баз даних, онлайн-каталогів тощо. На сьогодні цей простір має бути адаптивним, він має бути доступним для людей з інвалідністю та тих, у кого відсутня можливість фізично відвідати бібліотеку.

Розвиток цифрового простору визначається інтеграцією інформаційних технологій, а саме доповненої реальності (AR), віртуальної реальності (VR), штучного інтелекту (AI). Це дозволяє забезпечувати швидкий і зручний доступ до інформації, незалежно від місця перебування користувачів, розширювати аудиторію та пропонувати дистанційні послуги [5].

Функціональність бібліотек значно розширилась протягом останніх десятиріч. На сьогодні це місця для комунікації, обговорень, зустрічей, проведення лекцій, тренінгів, презентацій книг, інтерактивних заходів для різних вікових груп. На нашу думку, популяризація саме соціального простору, сприяє прищепленню дитині бажання до читання, забезпечує розвиток в неї критичного мислення, для дорослих – це подолання самотності, що вважається сьогодні хворобою XXI сторіччя, а також одним з засобів інтеграції в нову громаду у випадку переміщення.

Сучасні бібліотеки мають свої інтернет-представництва, використовують соціальні мережі та онлайн-платформи. Як зазначають Т. Биркович та Я. Морозова соціальні мережі є потужним інструментом для бібліотек, який дозволяє спілкуватися з читачами, просувати свої послуги, досліджувати інтереси аудиторії, оптимізувати свою діяльність та зворотній зв'язок з користувачами [1, с. 57]. Дослідники також відзначили, що в Україні практично всі бібліотеки мають сайти, а їх представлення «...в соціальних мережах залишає бажати кращого: деякі бібліотеки взагалі не мають сторінок, а деякі, ті що мають, дуже рідко оновлюють інформацію, подекуди матеріали не досить якісні» [1, с. 61]. Взагалі, відвідування сайту, сторінки в соціальній мережі, спілкування користувачів в блозі забезпечує просування бібліотеки та розширює її простір.

У 1990-х роках в розвинутих демократичних країнах простежується розширення завдань бібліотеки. Вона має виконувати роль освітнього, культурного, інформаційного простору громадянськи налаштованого [7]. Бібліотека спрямовує свою діяльність на задоволення місцевих інформаційних потреб, а державні та місцеві органи влади в свою чергу її підтримують. Ця взаємодія, заснована на принципі «бібліотека для громади, громада для бібліотеки», сприяє спільному розвитку. Згідно з IFLA/UNESCO Public Library Manifesto (2022 р.) бібліотеки мають бути адаптовані до різних потреб громад у сільській та міській місцевості, а також до потреб маргіналізованих груп, користувачів з особливими потребами, багатомовних користувачів та корінних народів у громаді [8].

В сучасній Україні вищевказані тенденції формування бібліотечного простору не тільки підтримуються, а є кейси успішної реалізації. Цікавими є трансформації бібліотек в креативні хаби, наприклад: центр Шептицького (м. Львів), Urban Space Library (м. Івано-Франківськ), на базі Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки створено «Бібліохаб», освітній хаб на базі наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського Національного університету імені Тараса Шевченка тощо. Заслугує уваги проєкт «Бібліотеки – Хаби цифрової освіти», реалізований за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та Програми розвитку ООН (UNDP) у 2021-2023 роках [2]. Метою цього проєкту стало на базі бібліотек (майже 3500) надання громадянам знань з цифрової грамотності, інформаційної та кібербезпеки, а також навчитися користуватися комп'ютером та інтернетом.

Україна, на жаль, має свою тенденцію: не просто формувати бібліотечний простір, а банально в прифронтових регіонах його зберегти, в тилу відновити пошкоджений. За час з 24.02.2022 постраждало 770 бібліотек [6]. Колосальними втратами вважаємо знищений бібліотечний фонд на окупованих територіях. Проте, є приклади відновлення діяльності бібліотек в умовах релокації, зокрема це наукова бібліотека Маріупольського державного університету (далі – НБ МДУ) та комунальна установа «Центральна міська публічна бібліотека Маріупольської міської ради з філіями» (далі – КУ «ЦМБП ММР»).

За інформацією директорки КУ «ЦМБП ММР» Вікторії Лісогор міські книгозбірні Маріуполя втратили 380 тисяч книг. Установа продовжує свою діяльність, має приміщення для збереження книг, які надіслали небайдужі українці, на базі центральної міської бібліотеки м. Дніпра [3].

Маріупольський державний університет відновив свою діяльність у квітні 2022 року в м. Києві. Під час роботи в нових умовах активовано електронний репозитарій та електронний каталог бібліотеки університету. Викладачі та студенти мають можливість користуватись бібліотекою Університету Халла, закритими базами ELibraryUSA та EBSCO, безкоштовною онлайн-бібліотекою проєкту Гутенберг, цифровою бібліотекою HathiTrust, довідником журналів відкритого доступу DOAJ, довідником книг відкритого доступу DOAB, книгами відкритого доступу JSTOR, електронною бібліотекою ABIC KoHa. НБ МДУ має свою сторінку у Facebook. Заплановано реалізацію проєкту по створенню SMART-бібліотеки, відкритого зонованого простору для отримання інформації, проведення конференцій, лекцій, майстер-класів, презентацій із використанням сучасних технологій [4].

Отже, поєднання традиційних та інноваційних підходів у формуванні бібліотечного простору, відкритого для всіх категорій користувачів задля надання знань, інформації, проведення різноманітних культурних та освітніх заходів, громадянськи налаштованого є потребою сучасного суспільства та має реалізовуватись.

Список використаних джерел

1. Биркович Т. І., Морозова Я. А. Особливості використання соціальних мереж для просування бібліотечних ресурсів. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 1. С. 56–62. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5407/Visnyk_2024_1_DOI-56-62.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 20.03.2025).
2. Бібліотеки – Хаби цифрової освіти. Українська бібліотечна асоціація. URL: https://ula.org.ua/resursy/biblioteky-khaby-tyfrovoy-osvity?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 18.03.2025).
3. Зруйнована бібліотека Маріуполя збирає новий книжковий фонд у Дніпрі. URL: